

SLEPEND EN ZWAAIEND OP JACHT NAAR TEKEN IN BERGEN

Peter Boer

Uit recent onderzoek (Hofmeester, 2014) is gebleken dat teken in open gebieden schaars zijn: 1-2 nimfen per 100m², langs bosranden 24 nimfen per 100m² en in bos 41 per 100m². Deze gegevens zijn afkomstig van 85 gebieden in Nederland.

Kijken we naar de aanwezigheid van grote zoogdieren, waarvan men beweert dat deze essentieel zijn voor de tekencyclus, dan zien we in gebieden zonder grote zoogdieren (wel met haas en konijn) 6 per 100m², met grote grazers en/of wilde hoefdieren 18-20 per 100m² en in gebieden met alleen wilde hoefdieren (ree, edelhert) 65 per 100m².

Als we deze gegevens als voorspellende waarden hanteren voor het Bergense duingebied, dan is de verwachting dat de tekendichtheid hier niet hoog zal zijn, want in onze duinen ontbreken de wilde hoefdieren.

Grote grazers hebben we in een deel van de duinen, terwijl we ook een deel met schapen hebben en nog een deel waar in het geheel niet wordt gegraasd. Door die verschillen is ons duingebied dus interessant om eens op teken te inventariseren.

Slepen met een tekenflap

Ik besloot om op tekenjacht te gaan zoals tekenonderzoekers dat doen. Je sleept een witte, ruwe doek over de vegetatie waarop de teken zich vastzetten. Dat heb ik in verschillende vegetaties gedaan, die bovendien verschillend of niet werden begraasd. Ik noteerde alle nimfen en volwassen teken. De larven noteerde ik niet, die zijn zo klein dat ze gemakkelijk over het hoofd worden gezien.

Ze zitten soms massaal op het doek. Van eind augustus tot begin oktober 2014 deed ik mijn onderzoekje. Altijd op relatief warme dagen zonder neerslag.

Zwaaien met een insectennet

Toen ik mijn onderzoekje had afgerond en ik eigenlijk vond dat de resultaten wat tegenvielen, heb ik het tekenvangen in het zuidelijke Bergense duingebied nog eens geprobeerd met een zelfgemaakt insectennet (net van fijnmazig vitrage, bevestigd op een badmintonracket waar het raster uit verwijderd is). Het net zwaaide ik heen en weer door de zelfde (lage) vegetatie als waarover ik het doek had bewogen.

Drie soorten

In totaal ving ik met slepen en zwaaien boven een oppervlak van 7500m² 53 teken, behorend tot drie soorten: de schapenteek (*Ixodes ricinus*), de vlekentek (*Dermacentor reticulatus*) en de egeltek (*Ixodes hexagonus*). Van de laatste ving ik een mannetje, van de vlekentek 4 volwassen exemplaren, van de schapenteek 27 nimfen en 21 volwassen exemplaren,

6 manlijke en 15 vrouwelijke. Ik schat dat ik zeker meer dan 150 larven met het sleepdoek ving.

Waar zaten de meeste teken?

In de drie duingebieden werden de meeste exemplaren gevangen in Bergen-Zuid (1,2 per 100m²) dus tussen de Zeeweg en benoorden de Wimmenumerduinen, tegen 0,3 en 0,5 in respectievelijk Bergen-Noord en de Wimmenumerduinen. Kijken we naar de vegetatie, dan was het berkenbos favoriet: 1,7 per 100m², beduidend meer dan in duingraslanden, struwelen en hei (0,1 – 0,2 per 100m²). Geen teken werden gevangen op plaatsen waar schapen hadden gegraasd. Wat betreft de andere delen met grote grazers werden de meeste teken opgemerkt op plaatsen waar zowel Schotse hooglanders als pony's graasden (0,8 per 100m²).

Met een insectennet ving ik duidelijk meer teken (5,5 per 100m²) dan met de sleepplap (1,9 per 100m²). Hierbij moet vermeld worden dat ik met het net vooral volwassen teken ving, terwijl ik met de doek vooral nimfen oppikte.

In het vrije veld leven veel meer nimfen dan volwassen teken.

Discussie

Net als in het onderzoek van Hofmeester (2014) werden ook hier de meeste teken gevangen in het bos. Waar schapen graasden werden geen teken gespot, terwijl ze wel werden gevangen in door Schotse hooglanders en pony's begraasd gebied. Dit is wel te verklaren. Schapenbegrazing heeft een korte vegetatie tot gevolg. Dat vinden schapenteken niet prettig. Om succesvol een gastheer te kunnen bespringen, hebben ze een stevige stengel of een stevig blad nodig om in te klimmen. Deze moeten redelijk boven het grootste deel van de omliggende plantjes uitsteken; als die uitkijkjes er niet zijn, kan de levenscyclus niet worden voltooid. Bovendien is het met de toegepaste vangmethoden bijna onmogelijk om hier teken te vangen, zelfs al zouden ze er zitten.

De verschillen met het landelijk onderzoek zijn erg groot. Je zou bijna geneigd zijn te beweren dat onze duinen arm aan teken zijn. Toch lopen vrijwilligers die in het duin werken geregeld teken op. Dat overkwam mij eveneens, ook in de delen waar ik geen teken op het doek ving. Mogelijk is de door mij gebruikte flanelle doek niet pluizig genoeg geweest. Het is mij bovendien herhaaldelijk opgevallen dat de larven zich snel in het doek vastzetten, maar dat de nimfen op het doek blijven rondlopen en dat de volwassen teken nog beweeglijker zijn. Ze kunnen er dus tijdens het slepen zijn afgevallen of er door de stugge vegetatie zijn afgeschraapt.

De vlekentek

De vlekentek is pas deze eeuw in Nederland waargenomen. Over de verspreiding is nog weinig bekend. Ze staan

Vrouwetje van de vlekentek. Foto: John van Rosmalen.

bekend als overbrengers van een eencellige parasiet (*Babesia canis*) die bij honden de tekenkoorts (babesiosis) kan veroorzaken. Mensen hebben zelden last van deze parasiet. In hoeverre Nederlandse vlekenteken besmet zijn is nog onbekend. Wel zijn er de nodige honden aan overleden (23 in 2004). Het onderzoek is in volle gang, maar er komt nog weinig van naar buiten. Overigens is ook de veroorzaker van de ziekte van Lyme in het oosten van Duitsland in deze teek aangetroffen. De vlekentek vond ik dit jaar zowel in de Wimmenumerduinen, Bergen-Zuid als Bergen-Noord.

Tekenellende

Zeker is dat zowel de schapenteek als de vlekentek dragers kunnen zijn van ziekteverwekkers die heel wat meer narigheid kunnen veroorzaken dan alleen de ziekte van Lyme bij mensen en de tekenkoorts bij honden. Zo kun je een hele lijst van dieren noemen die allemaal het slachtoffer kunnen worden van deze tekenparasieten, waaronder runderen, herten, reeën, wisenten (in Polen wordt tot 100% van de wisenten geparasiteerd met de vlekentek), schapen, vossen en paarden.

De egeltek zou je ook de kattentek kunnen noemen, want het schijnt de meest voorkomende teek bij katten te zijn. Egels kunnen ook schapenteken hebben, maar meestal zijn het egelteken die sprekend op schapenteken lijken. Verder komt deze teek ook voor op marters en wezels. De bacterie *Borelia burgdorferi* is de bekendste veroorzaker van de ziekte van Lyme. Toen onlangs mijn bloed gescreend

werd op antistoffen tegen de ziekte van Lyme, bleek dat ik in mijn bloed niet alleen antistoffen had tegen *Borelia burgdorferi*, maar ook tegen twee andere soorten: *Borelia afzelli* en *B. garinii*. Ook deze zeer nauw verwante soorten zijn in staat de ziekte van Lyme te veroorzaken.

Het is opmerkelijk dat er nog zo weinig bekend is over teken als dragers van ziekteverwekkers. Neem nu de Q-koorts. Zowel op Wikipedia als op de site van het RIVM wordt gesteld dat de Q-koorts van dier op mens (via de luchtwegen) wordt overgebracht. Geen woord over teken. Toch is vastgesteld dat de vlekentek en de schapenteek dragers kunnen zijn van de Q-koorts bacterie *Coxiella burnetii* die de ziekte veroorzaakt. De teek heeft mij te pakken. Wordt vervolgd en...

Literatuur

Hofmeester T 2014. Waar zitten de teken? De Levende Natuur juli 2014 p. 171.

Leerzame bronnen zijn bijvoorbeeld www.natuurkalender.nl (voor de schapenteek) en http://www.dierenkliniek.nl/ZI/ZIalgemeen_parasitaireaand_determinatieteken.htm, waarop duidelijke foto's en een filmpje met een snel wandelende vlekentek.

Verder:

Wil je weten welke teek je van je hond, konijn, kat of van jezelf hebt afgehaald?

Wil je weten of je nu papiervisjes of zilervisjes in huis hebt? Wil je weten welke lastige mieren er in je huis rondlopen? Geen probleem, ik determineer ze voor je.

Je kunt ze opsturen naar:

Peter Boer
Gemene Bos 12
1861HG Bergen
p.boer@quicknet.nl

